

האם הפחתת מס לעשירים מעודדת תעסוקה?

רוברט ה. פרנק, ניו יורק טיימס, 7 ביולי 2005

עמוד התווך של המדיניות הכלכלית של ממשל בוש היה הפחתת מס ההכנסה, בעיקר לבעלי הכנסות גבוהות. הפחתת מס זו היא הסיבה לחלק גדול מן הגידול הצפוי במהלך כהונתו של בוש, בסך 2 טריליון דולר, בחוב הלאומי של ארצות הברית. הפחתת מס זו עוררה קבוצה גדולה של כלכלנים חתני פרס נובל לפרסם בשנה שעברה הודעה המגנה את "הכיוון המופקר והקיצוני המאיים לטווח ארוך על החוסן הכלכלי של האומה".

על שולחן הקונגרס האמריקני מונחת עתה הצעה, להפוך את הפחתת המס של בוש (שהונהגה כהוראת שעה), להפחתה של קבע. כך שזו השעה לבחון את טיעוני הנשיא בזכות מדיניותו.

מר בוש לא טען מעולם, כי הפחתת המס נחוצה כדי להנעים את חיי העשירים. אחרי ככלות הכל, החלק הארי של הגידול שנרשם בשנים האחרונות בהכנסה לפני מס הלך לכיסיהם של בעלי הכנסות גבוהות, שמצבם כיום טוב מאשר אי פעם בעבר.

במקום זאת, הנשיא הציג את הפחתת המס כעמוד התווך של חבילת צעדים לעידוד הפעילות הכלכלית. לטענתו, כיוון שמרבית המשרות נוצרות על ידי עסקים קטנים, הפחתת מס לבעליהם של אותם עסקים תעודד גידול בתעסוקה. המדיניות שלו מושתתת, אם כן, על ההנחה הסמויה שלפיה, אם בעלי עסקים יוכלו להרשות לעצמם לשכור עובדים חדשים, הם יעשו זאת. אלא שהשאלה החשובה איננה, האם בעל עסק יכול להרשות לעצמו לשכור עובדים חדשים אלא, האם העסקה של עובדים חדשים תגדיל את רווחיו.

הקריטריון הבסיסי להחלטה על שכירת עובדים חדשים היא פשוטה מאוד, וניתן למצוא אותה בכל ספר מבוא, כולל ספרים שנכתבו על ידי יועציו הכלכליים של הנשיא בוש עצמו: אם בעל העסק יכול למכור את התפוקה של העובדים הנוספים בסכום אשר לפחות מכסה את עלות העסקתם, אזי כדי לו להעסיקם; אם לא -- אז לא. במידה והקריטריון מתקיים, העסקתם של עובדים נוספים היא צעד כלכלי נכון, בלי קשר לשאלה, מה מצבו הכספי של המעסיק. ולהפך: אם הקריטריון אינו מתקיים, העסקה של עובדים חדשים אינה צעד כלכלי נכון, אפילו אם המעסיק הוא מיליונר. רמת ההכנסה האישית של בעלי עסקים, לאחר מס, אינה רלבנטית לעניין העסקה או אי העסקה של עובדים חדשים.

סניגוריו של הנשיא בוש עשויים לענות ולומר שבעלי עסקים נזקקים לעתים לכסף נזיל כדי לכסות עלויות העסקה והכשרה של מועסקים חדשים, לפני שהם מסוגלים לתרום להגברת התפוקה, והפחתת מס מכניסה לכיסיהם כסף שכזה. זה נכון -- אבל אין זה משנה את הקריטריון הבסיסי להגדלת מספר העובדים.

בעלי עסקים המשתמשים בהפחתת המס כדי לממן את העלויות ההתחלתיות של עובדים חדשים פועלים, למעשה, כבנקאים של עצמם, דהיינו, כמי שמלווים כסף לעצמם בתקווה להכנסות עתידיות. הדרך לבחון את הכדאיות של הלוואות עצמיות שכאלה אינה שונה מן הדרך שבה בוחנים הלוואות חיצוניות.

החלטה לבקש הלוואה מבנק היא הגיונית, רק כאשר מטרתו הסופית של בעל העסק היא לשכור עוד עובדים, לא רק כדי להגדיל את התפוקה אלא גם כדי להחזיר את ההלוואה בתוספת ריבית. הלוואות עצמיות חייבות לעמוד באותה דרישה. ניתן להצדיק אותן אך ורק אם הרווח של העסק מהעסקת העובדים הנוספים צפוי להיות גדול דיו כדי לכסות את עלות שכרם ואת החזרת ההלוואה, כולל הריבית שבעל העסק יכול היה לקבל אילו הפקיד בבנק את הכסף שהרוויח כתוצאה מהפחתת המס.

בקיזור, טענתו של הנשיא כי הפחתת מס לבעליהם של עסקים קטנים תעודד תעסוקה, עומדת בניגוד לעקרונות-יסוד המוצגים בכל ספר מבוא לכלכלה.

ישנה גם דרך שנייה שבה הפחתת המס של הנשיא בוש עשויה היתה לעודד תעסוקה והיא, עידוד הצריכה של העשירים. אלא שעשירים אינם ממהרים להוציא את הרווח מהפחתת המס. ואפילו כאשר הם כן מגדילים את הצריכה, הדבר אינו מתבטא בהכרח בביקוש גובר למוצרים ולשירותים מקומיים, אלא בתורי המתנה ארוכים יותר למכונניות יוקרה מיובאות. צריכה שכזאת אינה מגדילה את התעסוקה המקומית.

והנה, הכספים שנדרשו כדי לממן את הפחתת המס עשויים היו לתרום לעידוד התעסוקה, אילו נעשה בהם שימוש אחר. אפשר היה, למשל, להפחית מסים לבעלי הכנסות בינוניות ונמוכות. דבר זיה היה מעודד צריכה, שכן רמת החיסכון בקרב משפחות אלה היא נמוכה. וצריכה זו אכן היתה מיטיבה עם יצרנים מקומיים -- דבר שהיה תורם, מצדו, להגדלת תעסוקה.

סיוע כספי לרשויות המקומיות השונות של ארצות הברית היה מונע פיטורים של אלפי מורים ושוטרים. גם משרות חדשות ומועילות רבות היו יכולות להיווצר...

עוד בתחילת מהלכו של הנשיא בוש, טענו כלכלנים משני צדי המתרס הפוליטי כי הפחתת מס לעשירים אינה דרך כלכלית נאותה לעודד תעסוקה. והמציאאות הוכיחה כי הם אכן צדקו: בינואר 2005, מספר המועסקים במגזר הפרטי בארצות הברית היה נמוך יותר מאשר בינואר 2001. לראשונה מאז המיתון הגדול של שנות ה-1930, מספר המועסקים הצטמק תוך כדי כהונתו של נשיא מכהן.

רוברט ה. פרנק הוא כלכלן באוניברסיטת קורנל.

הערת מרכז אדווה: כל קשר בין הנאמר במאמר זה לבין מדיניות המס של ממשלת ישראל הוא מקרי לחלוטין.